

mezi oběma bratry. O nic lépe si nestojí Rudolf sám. Pokusy nenávidějících se bratrů vyústí až v otevřenou válku, v níž Rudolf ztratí i poslední spojence a body ve svůj prospěch. *To máme za sebou!*

Není proto divu, že Matyáš po nástupu na trůn likviduje vše, co bratra Rudolfa připomíná. Vrací sídlo říše do Vídně a bratrův odkaz se snaží všemožně překrýt vlastními hospodářskými i politickými kroky. Ale jako kdyby ziskem koruny ztratil vizi i motiv. Praktický výkon vlády v říši nechává stále víc na svém kancléři a dlouholetém rádci, generálním vikáři biskupství v Pasově a od roku 1613 také vídeňském biskupovi a kardinálovi, Melchioru Khleslovi. Těch třicet let, po která je Matyášovi po boku, bere Khlesl, syn pekaře, jako jakousi re-

Ferdinand Štýrský, nová hvězda politického nebe Habsburků.

Melchior Khlesl, Matyášův rádce a mentor.

kvalifikaci. A dlužno dodat, je v ní úspěšný a dosáhnout cíle, být *úspěšným politikem a státníkem*, se mu daří. Zato Matyášovi se nedaří skoro nic, začíná ho zrazovat i zdraví a klid mu nepřidá ani tlak na nutnost rozhodnout o následníkovi. On sám je bezdětný, stejně jako byl bratr, a tak těch, kteří se považují za *ty pravé*, je jako much. Tlačí církev, tlačí i španělská linie rodu. Není divu, konflikt mezi protestanty a katolíky nabírá obudných rozměrů a říše potřebuje kontinuitu vlády a moci.

Krok za krokem Matyáše vytlačuje ze scény nová hvězda forbíny dějin. S ohledem na Matyášovu bezdětnost je nutné řešit následnictví. Španělská větev rodu se vzdává nároku na vládu ve středoevropských zemích, což přinese další rozvolnění vztahu obou rodových linií. Jasným favoritem rakouských Habsburků na získání královského trůnu je tedy Ferdinand Štýrský. V roce 1617 se Matyáš vzdává v jeho prospěch české i uherské koruny. Představitelé převážně protes-

tantských českých stavů jsou se svým souhlasem k jeho volbě nejprve na vahách. Nemohli neslyšet o tvrdé rekatolizaci, již Ferdinand zavádí v Korutanech a rodném Štýrsku. Nakonec je ale Ferdinand obměkčí slibem, že bude respektovat Rudolfův Majestát, zaručující náboženské svobody šlechty a měšťanů. A tak je Ferdinand ještě za Matyášova života, 29. června 1617, korunován v chrámu sv. Víta v Praze českým králem. A trvá jen dva roky, než po Matyášově smrti v roce 1619 přijímá jako nový císař Svaté říše římské jméno Ferdinand II. Dokonáno jest. Jenže sliby se mají plnit nejen o Vánocích, že?!

První krok k válce je vždy ten, jímž se politické a náboženské konflikty personifikují. Druhým krokem je definice pozic, kdo na které straně barikády stojí, a tím třetím je už jen vytváření zájmových bloků. Pak obvykle stačí kýchnout. Ony tři kroky se odehrají v letech 1608 až 1617, ale základní kámen byl položen o padesát let dříve. Cesta do pekel bývá obvykle dlážděna dobrými úmysly. Kdo mohl tušit v roce 1555, co způsobí *náboženský mír*, uzavřený v Augsburgu a pro české země doplněný a potvrzený Rudolfovým císařským *Majestátem* roku 1609. Ani jedna z listin nezabrání stoupajícímu napětí mezi protestanty a katolíky a obě nesmiřitelné strany jsou připraveny vyvolat válečný požár. Polínka na hranici přihodil již Matyáš a pozadu nezůstane ani Ferdinand II. Napětí mezitím přineslo vznik masivních vojenských aliancí, *1608 Protestantské unie* a *1609 Katolické ligy*. A jsme v tom bodě, kdy stačí jen škrtnout!

Napětí vrcholí a čeká se na jiskru. Místem, odkud vyletí a zažehne požár, bude okno kanceláře místodržících na Pražském hradě. Stane se tak 23. května 1618. Celá událost bude trvat 20 minut. Její následky třicet let. Vraťme se však ještě o rok zpět. Je nevládný listopad 1617, stejný jako nálada nového českého krále Ferdinanda II. Po jeho předchůdci, císaři Matyášovi, zbyla na Pražském hradě fortelná brána, nesoucí jeho jméno. Po jeho bratru Rudolfovi II. pak méně fortelný dokument o náboženské svobodě zvaný *Majestát*. Ortodoxní katolík Ferdinand II. vládne pevnou rukou a nikdo nepochybuje, že si do toho mluvit nenechá. Svě předvolební sliby o zachování Rudolfova *Majestátu* z roku 1609 zruší jednoduše tím, že dokument přestřihne a vyhodí z okna mezi padající listí. Tak jako se toho dne v drobném dešti začínající zimy roku 1617 zvolna rozpíjejí slova znehodnoceného pergamenu, ztrácí se ve společnosti i jejich význam. Význam slov, jež zapsána před necelými deseti lety měla mít platnost věčnosti a váhu svobody: *...aby jak stav panský, rytířský, tak Pražané, horníci a jiná města s lidmi poddanými náboženství své pod obojí volně a svobodně beze všech překážek vykonávati mohli*.

Jak jsme řekli, události nabraly spád 23. května 1618, kdy dveře úřadu místodržících, nejvyššího purkrabího Martinice a nejvyššího zemského soudce Slavaty, rozrazí rozzuřená delegace zástupců protestantských stavů. Protestující přišli vyjádřit

hlubokou nespokojenost s politikou vlády Ferdinanda II. Oba osočení pánové, dožadující se klidu na práci, jsou uchopeni a za výkřiků: *Ať vám pomůže vaše Panna Marie!*, vstoupí do dějin tím, že jsou z nich vyhozeni. Oknem! Sekretář kanceláře, jistý Fabricius, který se servilně snaží nadřízeným pomoci, je vyhozen hned za nimi. *Inu, nechod', Vašku, s pány na led.* Jde o oblíbený český krajový zvyk. Připomeňme vyhození novoměstských radních na bodáky halaparten o dvě stě let dříve, v roce 1419, které zahájilo 15 let vraždění a loupení a vrátilo české kraje na úroveň primitivních rozvojových zemí. Tentokrát, v roce 1618, sice pod okny chybí halapartny, ale důsledky budou trvat dvakrát déle a budou mnohonásobně strašnější. Úkon, jenž vstoupí do dějin jako třetí pražská defenestrace, ale také ukáže, jak jsou cesty Boží nevyzpytatelné. Zmíněné okno, jímž všichni tři pánové vyletí, je docela dost vysoko, ale oni vyváznou jen se šrámy. Že by přece jen zásah Panny Marie? Ó, nikoliv! To jen pod okny hromada odpadků prý jim zachránila život. Sekretář Fabricius získá za servilnost bonus v podobě šlechtického titulu a smí používat u svého jména přídomek *von Hohenfall*, tedy z *Vysokého pádu*. Česká poučka: *Víš-li kam, vlez mu tam!*

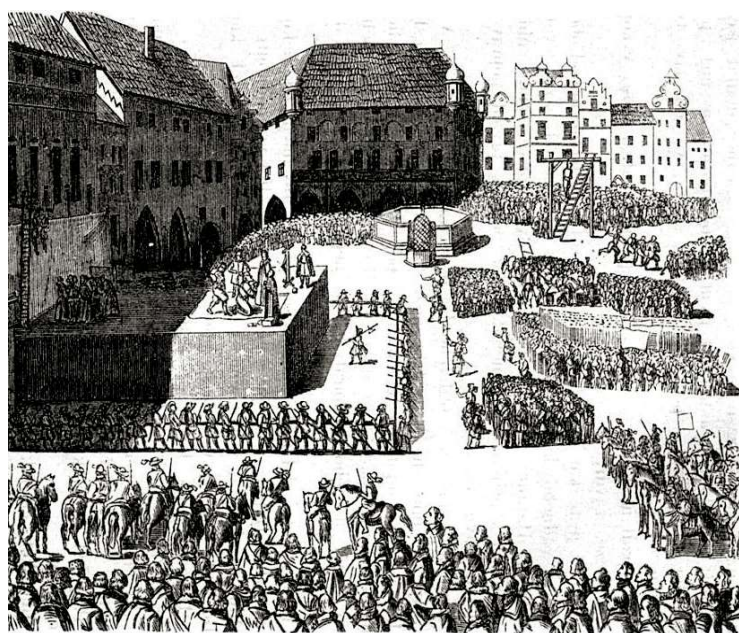
Defenestrace posílí vzbouřenecké tendence protestantských šlechtických stavů, a když se připojí i Morava, Slezsko i Rakousy, je oheň na střeše. Rozumí se: na střeše habsburského domu. Ferdinand II. prosazující tvrdou rekatolizaci země nekompromisně zavádí ústavní absolutismus. Povstalci, zatím silní a odhodlaní, jej

23. května 1618, defenestrace, začínají krvavé dějiny.

v Hofburgu obklíčí a trvají na návratu náboženských svobod. Co na tom, že ten, jemuž historie přisoudí přívlastek Krvavý, je v soukromí člověkem laskavým, veselým, přátelským a štedrým. Pravdou je, že pokud Ferdinand chtěl, aby královská i císařská koruna na jeho hlavě měla větší hodnotu než pánský klobouk, musel vzbouřené stavy zkotit. A navíc byl jako rigorózní katolík o své misi upřímně přesvědčen. Ferdinand II. se nakonec přece jen v chaosu událostí dostává skrz obklíčení do Frankfurtu n. M., kde je všemi kurfiřty jednomyslně zvolen císařem Svaté říše římské. Jedním z nich je i Fridrich Falcký. Podržte to jméno chvíli v paměti... Ferdinand jako zkušený politik ví, že nikoli volba či koruna, ale jen meč ho ochrání. Zatímco

sbírá peníze na vojenskou sílu, Češi jej prohlásí za sesazeného a českým králem po řadě politických zvrátů zvolí na základě předvolebních slibů – věřte nevěřte – Fridricha Falckého. Ano, toho, který před nedáv-
nem volil Ferdinanda za svého císaře. Fridrich Falcký ale na Pražském hradě nesedí ani pevně, ani dlouho. Přesněji ře-
čeno, jen do chvíle, než se do-
zví, že ku Praze táhne 28 000 Ferdinandových mužů. Ke stře-
tu, později honosně přezdí-
vanému *bitva*, dojde 8. listo-
padu 1620 při okraji Prahy, na
místě zvaném Bílá hora. Netrvá to ani dvě hodiny. Vojsko domácích je rozprášeno
a Fridrich Falcký skočí do kočáru, za nímž se na Karlově mostě jen zapráší. Však
je o tom v katedrále sv. Víta krásný obří dřevoryt. Fridrich tak ztratí trůn, ale získá
posměšný přídomek *Zimní král*.

21. června 1621, konec 1. dějství tragédie zvané třicetiletá válka.

Stavovské povstání je tedy po třech letech na hlavu poraženo, v případě popravu 27 vůdců na Staroměstském náměstí 21. června 1621 doslova. Celou noc Ferdinand II. váhá, zda rozsudky podepsat. Nakonec souhlasí. Jevišťe pro kruté divadlo nebylo postaveno zbytečně. Vše je připraveno jako velkolepá slavnost a dlužno přiznat, že návštěvnost předčila očekávání. Nejlepší místa zaujali představitelé církve, katolické šlechty i těch, kteří stihli od protestantů včas zběhnout, a bohatí měšťané, pro něž je místo v hledišti potvrzením prestiže. Všichni slavnostně oblečeni, jak se na takovou společenskou událost sluší. Vzadu v rozích náměstí pak městská lůza, kejklíři, kapsáři, prostitutky. Všichni spojeni nikoliv vírou a radostí z jejího vítězství, ale mrazivým chvěním a vzrušením z očekávaného zážitku. Čtyři meče opotřebuje kat Jan Mydlář ten den. Výkony kata a jeho pacholků i chování odsouzců, to vše je odměňováno aplausem, výkřiky úžasu i hrůzy. Nestačí, že jsou vzbouřenci sťati. Jejich těla jsou čtvrcena a dvanáct hlav zdobí Staroměstskou věž Karlova mostu ještě dlouhou řadu let poté. A kdykoliv sťaté hlavy v průběhu let spadnou na zem, jsou znovu vráceny zpět!

Děje se tak až do roku 1631, kdy v armádě Sasů, kteří obsadí Prahu, bojují i čeští protestantští exulanti. Ti uspořádají velkou smuteční slavnost, při níž jsou hlavy slavnostně sňaty z věží a pietně uloženy. Nejvíce se angažuje bývalý městský písař

Mikuláš Diviš. Není divu! Sám byl 21. června 1621 jedním z protagonistů exekuce, byť vyvázl jen s trestem přibití za jazyk k šibenici. *A to je výhoda!* Památka popravených má být uctěna tím, že Mikulášem označené lebky jsou přeneseny do Týnského chrámu, kde mají být následně uloženy jako svátosti stavovského povstání. Jenže jak v napínavém morytátu z trhu se rakev s lebkami do rána ztratí! Nenajdou ji po řadu let ani císařští, kteří nechtějí, aby se z lebek staly relikvie. Poslední relevantní informací je výpověď jednoho z duchovních chrámu, který přísahal, že rakve s lebkami byly oné noci roku 1631 odneseny neznámými muži do Karolina. Víckrát je nikdo nespatriil. Jen tu a tam se objevovaly mýty o jejich úkrytu. Jedním z nich měl být kostel sv. Salvátora, patřící v době popravě luteránům, ale ani poslední pátrání v roce 1921 úspěch při hledání nepřineslo.

Stavovské povstání je začátkem třicetileté války i zrodu českého historického mindráku o vyhnání českého krále Habsburky a následných 300 letech poroby. Možná stojí za to uvést některé mýty na pravou míru, počínaje tím, jak se z marginální šarvátky stala postupem času bitva o české bytí. Jak se občanská válka mezi protestanty a katolíky, v níž šlo v první řadě o přístup k moci a majetkům, bez ohledu na jazyk, stala legendárním bojem mezi Čechy a Němci. Jak veliteli českého vojska na Bílé hoře byli téměř výhradně Němci. Jak přinejmenším z poloviny byli cizinci i popravení čeští pánové na Staroměstském náměstí. Jak z českých pánů, tedy šlechticů, byli na popravišti tři a s nimi sedm rytířů, zatímco ostatní odsouzenci byli měšťanského stavu. A konečně, jak byl Habsburky vyhnán český král Fridrich Falcký, který byl ve skutečnosti Němec *jak poleno*.

A právě fakt, Němec nebo Čech – *píchni jako řízni*, nic nemění na tom, že se nová a tvrdší vlna rekatolizace Evropy v dalších letech střetává s touhou po svobodě vyznání. Nebo to protivníci jako důvod pro zabíjení uvádějí. Jako by chtěl rigidní

Jan Amos Komenský (1592–1670), filozof a spisovatel.

katolík, císař Ferdinand II., naplnit svá slova, že bude raději *vládnout pusté zemi než zemi plné kacírů*. Ze zemí Koruny české se valí do Evropy tisíce exulantů z řad protestantské společenské elity i prostého lidu. Je to jen první z řady vln, které budou v dalších stoletích následovat. Je to obraz apokalyptického světa, který přichází a v němž je na útěku od roku 1628 i muž, který se proslavil dílem – jaká ironie, *Orbis Pictus* čili *Obrazy světa souladu a harmonie*. Jan Amos Komenský. Po polském Lešnu se na své pouti usadí v tradičně liberálním Amsterdamu, aby poslední roky života prožil v ne-dalekém Naardenu, dnes rozkošném městečku poblíž německých hranic. Kde také roku 1670 zemřel.